

ŽENA - HRDINA

ANOTACE:

Soubor fotografií a plakátů, které přibližují postavení ženy ve společnosti. Záměrně jsou užity materiály, jež ukazují na různé pozice žen ve společnosti a rodině tak, aby byly patrné odlišnosti v tom, jak byly vnímány.

SPOLEČENSKÉ SOUVISLOSTI:

Orientace Československa na těžký průmysl na počátku padesátých let 20. století způsobila stálý nedostatek pracovníků v tomto odvětví. Jednalo se především o profese, které nebyly vzhledem k charakteru práce vhodné pro ženy (doly, hutě apod.). Mužská pracovní síla se pro těžký průmysl získávala zejména přesuny ze zemědělství, z lehkého průmyslu apod. Jen na začátku 50. let se tímto způsobem odčerpalo ze zemědělství na půl milionu pracovníků.

Ztráty v zemědělství alespoň částečně kompenzovalo zaměstnávání žen. Vzestup zaměstnanosti žen napomáhal rychlejšímu rozvoji zemědělské výroby, postupně zvyšoval i životní úroveň rodin a přispíval k zrovnoprávnění žen, neboť částečně odstranil jejich materiální závislost na mužích. V rámci kolektivizace zemědělství a ideologicky motivované transformace průmyslu se tak významně proměnilo i společenské postavení žen.

(Převzato z Čítanky kolektivizace: <http://www.ustrcr.cz/cs/zeny-v-zemedelstvi>)

METODICKÉ PODNĚTY:

Způsob práce s předkládaným souborem materiálů může být různý. Číselné označení není závazné a i jednotlivé fotografie dokážou poskytnout některé základní informace k zpracovávanému tématu. Pokud je však do kompozice postaveno více snímků z tohoto souboru (např. *Hrdinka práce* a *Portrét*), může taková skladba umožnit pozoruhodné srovnání.

Současně je nutné upozornit, že práce s kompozicí těchto snímků nemůže substituovat plnohodnotný výklad, který uvede posluchače do obecné problematiky kolektivizace zemědělství.

Možné otázky k souboru obrazů:

- Jaký dojem ve vás celý komplet snímků zanechal?
- Jakým způsobem vypovídají tyto obrazy o tehdejší společnosti?
- Pokuste se identifikovat několik základních pozic ženy na základě předkládaných materiálů.
- Která fotografie na vás nejvíce zapůsobila? Z jakého důvodu?

Obecný návrh práce s ikonografickým kompletem:

1. Než začnete se samotnou prací s ikonografickým materiálem, proberte veškerý výklad týkající se tématu, který máte v plánu probrat, a popište detailně úkoly, jež budou mít studenti za úkol.

Konkrétní příklad práce s materiálem:

- *Stručný výklad v intencích výše zmíněného (viz Společenské souvislosti). Stručnost je žádoucí, neboť studenti prací s materiály formují své postoje.*
- *Jasně vysvětlení úkolů a otázek:*

Specifický snímek pro každou skupinu:

- *Pokuste se připravit životní příběh ženy (žen), které jsou na snímku, a zaměřte se přitom na detaily:*
 - *Jméno a příjmení, bydliště, rodinné poměry, záliby, povaha a charakter postavy na snímku.*
- *Prezentujte vaše závěry před ostatními skupinami a odůvodněte je.*

2. Rozdělte studenty do skupin. Každé skupině přiřadte jednu fotografii (vzhledem k počtu dětí),

- *Šest skupin po čtyřech lidech.*
- *Každá skupina dostane svůj specifický snímek.*

3. Zahajte práci s materiálem. Poskytněte dostatek času studentům k práci a při případných dotazech buďte k dispozici, ale vyvarujte se přímé nápovědy a interpretace.

- *V průběhu práce s materiálem učitel navštíví každou skupinu a určitý čas stráví diskusí ve skupině.*
- *Je žádoucí, aby učitel záměrně problematizoval jejich závěry, jakkoli jsou správné, tak aby bylo podpořeno kritické myšlení vůči vizuálním prostředkům obecně.*

4. Po ukončení práce s materiálem proveďte zpětnou vazbu s pomocí projektoru. Po prezentaci jednotlivých skupin nezapomeňte uvést faktické reálie daného snímku, případně přidejte svou interpretaci.

5. Pokuste se na závěr rozvinout diskusi nad otázkami, které si k tématu předem připravíte nebo které vyplynou z předchozí diskuse.

- *Jaký dojem ve vás celý komplet snímků zanechal?*
- *Jakým způsobem vypovídají tyto obrazy o tehdejší společnosti?*
- *Pokuste se identifikovat několik základních pozic ženy na základě předkládaných materiálů.*
- *Která fotografie na vás nejvíce zapůsobila? Z jakého důvodu?*

Ověččená kolchoznice

Zdroj: Národní zemědělské muzeum
Popis fotografie: Kolchoznice Taťana Filipovna Marcinova se svými vyznamenáními
Nedatováno

Anotace:

Šátek přes hlavu, kulatá a příjemná tvář, pár vrásek a pohled do budoucnosti. Soudružka Taťana Filipovna by zapadla mezi desítky dalších fotografií žen v zemědělství. Nebetyčný rozdíl však představují vyznamenání na její hrudi. Mohli bychom pominout obrovskou snahu, kterou musela vynaložit, aby pocty získala, neboť se stala pouhým prostředkem. Jejím prostřednictvím, prostřednictvím této fotografie, bylo zvěstováno, že skutečně existují zemědělství dělníci a dělnice, které překonávají samy sebe pro blaho socialismu. Stala se objektem, jenž byl použit k tomu, aby byla posílena snaha kolchozníků zastávat náročné úkoly pětiletky, u které je každý rok rozhodující (viz název jejího domovského kolchozu).

Možné otázky a úkoly:

1. Prohlédněte si důkladně všechny detaily na fotografii a fotografii jako celek. Koho kolchoznice připomíná?
2. Co kolchoznici navenek odlišuje od vojáka? Z jakého důvodu fotograf (a režim) kolchoznici připodobnil k válečnému hrdinovi?
3. Je možné, že soudružka Taťana Filipovna prostě odváděla práci, jak nejlépe uměla, a bylo jí jedno, jaké vyznamenání získá?

Dobový autentický popis:

Na kolchoze „Třetí rozhodující rok pětiletky“ v křižopolském okrese jsme poznali Hrdinku socialistické práce, padesátiletou Taťanu Filipovnu Marcinovou. Hrdinkou se stala, když v roce 1947 sklídila na 3 hektarech po 91 q kukuřice. A letos se zavázala v dopise soudruhu Stalinovi, že na 10 hektarech sklídí po 110 q kukuřice.

Na kolchoze „Třetí rozhodující rok pětiletky“ v křižopolském okrese jsme poznali Hrdinku socialistické práce, padesátiletou Taťanu Filipovnu Marcinovou. Hrdinkou se stala, když v roce 1947 sklídila na 3 hektarech po 91 q kukuřice. A letos se zavázala v dopise soudruhu Stalinovi, že na 10 hektarech sklídí po 110 q kukuřice.

Babiččin portrét

Zdroj: Rodinný archiv Václava Rumla

Popis fotografie: Fotografie stařenky sedící na křesle před gruntem

Nedatováno.

Anotace:

Není už dalších povinností. Vše je splněno. Nejde však o splnění norem a závazků vůči straně, společnosti a dělnickému lidu. Děti odchovala, jak nejlépe uměla, udržovala grunt, sela, sklízela, vařila, poklízela po domácích zvířatech. Stále toho zvládne plno, vždy to tak bylo – muselo být – jen nyní už má pocit, že sama před sebou obstála. Právě se vrátila z nedělní mše, kde potkává své vrstevnice, kde zůstává její poslední povinnost, povinnost vůči Bohu. Založí ruce a usazená do křesla vyhoví fotografovi s žádostí o snímek.

Možné otázky a úkoly:

1. Líbí se vám tato fotografie? Z jakého důvodu?
2. Zkuste odpovědět na otázku, jaký byl účel šátků zavázaných přes hlavu, které nosily vesnické ženy?
3. Pokuste se srovnat obrazy *Portrét* a *Hrdinka práce*. Která žena je vám sympatičtější? Z jakého důvodu?
4. Existují ve vaší rodině obdobné fotografie vašich předků?

Dobový autentický popisek:

Visit portrait.

Těšíme se na Vás!

Zdroj: Národní zemědělské muzeum

Popis fotografie: Výřez z agitačního plakátu k náboru děvčat do středisek pracujícího dorostu

Datum vzniku: 23. března 1951

Anotace:

Radostně vyhlížející děvčata, která jsou frekventantkami jednoho ze středisek pracujícího dorostu Československých státních statků (SPD-ČSSS). V současnosti, kdy každý chce být co nejvíce originální, nemají stejnokroje takový úspěch, tehdy však některé z nich byly „slušivé a bylo ctí je nosit“. Jenže tyto stejnokroje nepřipomínají tradiční selské kroje a nepodobají se ani těm skautským, které byly tak populární v poválečných letech. Podobají se spíš vojenským uniformám. Možná to je účelem. Nesmíme zapomínat, že zemědělství je základem porážky kapitalistického Západu. Děvčata, ač mladá, budou bojovat na jiné frontě než na té vojenské a jsou na to pyšná.

Možné otázky a úkoly:

Dejte studentům nejprve tuto fotografii bez jakéhokoliv komentáře a vybídněte je, aby se pokusili odhadnout, ke vstupu do jaké organizace má tento plakát motivovat.

1. Překvapilo vás, když jste se dozvěděli, že plakát má v podstatě motivovat ke vstupu na zemědělské učiliště?
2. Co je obecně na stejnokrojích a uniformách, ať už vypadají jakkoli, tak přitažlivého? Co vyjadřují?
3. Které typicky mužské prvky má tento dívčí stejnokroj?

Dobový autentický popisek:

Děvčata, pojd'te k nám do středisek pracujícího dorostu ČSSS!

Vychovatelka dětí

Zdroj: Národní zemědělské muzeum

Popis fotografie: Segment z plakátu o pokrokovém zemědělství – fotografie dětí sedících okolo vychovatelky.

Vydalo Ministerstvo informací a osvěty a Ministerstvo zemědělství.

Datum vzniku: 1951

Anotace:

Snímek dětí, které poslušně sedí a snad i naslouchají předčítání paní vychovatelky. Jde o děti družstevníků. Jejich matky jsou v zaměstnání, v jednotném zemědělském družstvu.

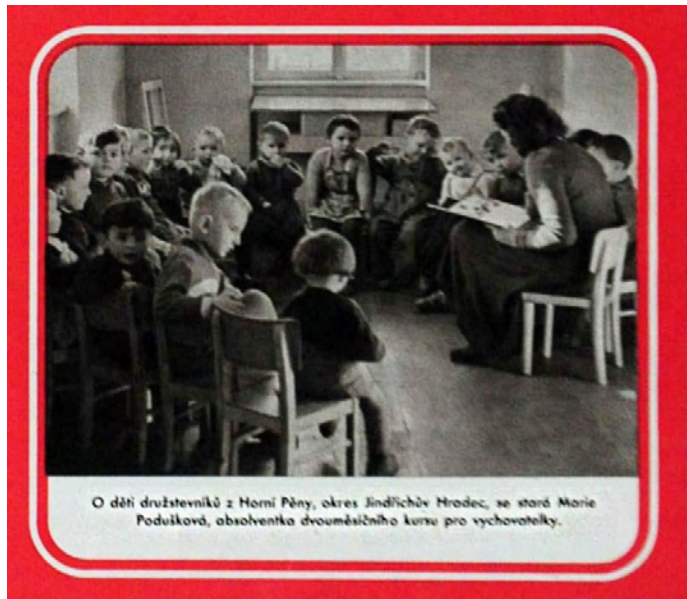
Množství žen nově zaměstnaných v zemědělství náhle nemá čas zůstat doma s dětmi a starat se o domácnost. Mohou se sice podílet na budování socialismu, ale z domácích povinností jim nebyla žádná. Proto jsou některé funkce delegovány na státem garantované výchovné instituce. Ty mají substituovat domácí výchovu. O naléhavosti těchto kroků svědčí i omezený časový rozsah studia vychovatelky.

Možné otázky a úkoly:

1. Pokuste se odpovědět na otázku, proč je v dobovém popisku explicitně vyjádřeno, že se jedná o děti družstevníků.
2. Považujete dva měsíce za dostatečně dlouhou dobu na to, aby žena byla schopná kvalifikovaně vychovávat skupinu dětí ve školce?

Dobový autentický popisek:

O děti družstevníků z Horní Pěny, okres Jindřichův Hradec, se stará Marie Podušková, absolventka dvouměsíčního kurzu pro vychovatelky.

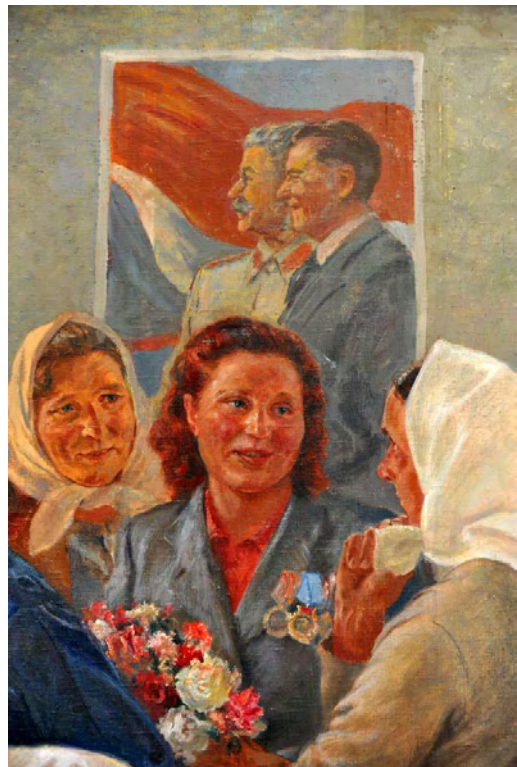
Malba kolchoznice

Zdroj: Národní zemědělské muzeum
Popis fotografie: Kolchoznice v hovoru
se zemědělskými ženami.
Nedatováno.

Anotace:

Může nám připadat, že jde o dokonalou malbu, která by mohla být předlohou toho, jak měla vypadat výměna zkušeností napříč socialistickým světem. Zkušená a metály ověčená kolchoznice z vyspělých kolchozů v Sovětském svazu se přijela podělit o své zkušenosti s československými zemědělskými ženami.

Realita však pravděpodobně pokulhávala v několika bodech. Pečlivě vybraní apoštolové kolektivního zemědělství nereprezentovali majoritu kolchozníků ze Sovětského svazu. Tento nedostatek však vyvažoval jejich ideologický zápal, komunikační schopnosti a pracovní úspěchy.

Možné otázky a úkoly:

1. Pokuste se zaměřit na detaily malby. Jaké prvky malíř použil, aby vyjádřil zamýšlené sdělení? Které prvky na malbě vyjadřují sovětsko-československé bratrství?
2. Pokuste se interpretovat pohledy žen na malbě. Co mají jejich výrazy vyjadřovat?
3. Vžijte se do role malíře obrazu a pokuste se vymyslet pro něj název.

Dobový autentický popis:

Není k dispozici.

DOPLŇKOVÉ PRAMENY:

Čítanka kolektivizace (<http://www.ustrcr.cz/cs/citanka-kolektivizace>)

FRÝDLOVÁ, P: *Ženská vydrží víc než člověk*. Dvacáté století v životních příbězích 10 žen. Nakladatelství Lidové noviny a Gender Studies, Praha 2006.

TAUBER, J.: *Kdo žije na vesnici*. Krajské nakladatelství, České Budějovice 1965.